

היידר ללגיזנות

כאשר אני רואה את הפושעים הפוליטיים של הימין קיצוני, שכה רבים מהם הם עולים חדשים מארצות-הברית ומברית המועצות, חוששני שתופעה זו פוקדת עתה גם אותנו. אני רק מקווה שלא יהיו לה אותן התוצאות.

להתמודד נגד העיתונות

זהו תהליך הקורה מדי פעם למלה עברית: מרבית להשתמש בה כמובן מושאל. בהדרגה היא נשחקת. מרוב השימוש כמובן מושאל, אובדת המשמעות המקורית שלה. וכאשר חדלים להבין את המשמעות המקורית, משתבש גם השימוש המושאל.

למשל, מלה מודרנית מאוד: "להתמודד". מדי יום אפשר לקרוא בעיתונים ולשמע בכלי-התיקשורת האלקטרוניים כי נערכת התמודדות בין פלוני ואלמוני. זה נראה נשמע כך: יצחק נבון החליט (או לא החליט) להתמודד מול שימרון פרס.

או: "אריאל שרון יתמודד נגד יצחק שמיר". יתכן כי נבון ושרון יודעים מה הם עושים, אבל העיתונאים אינם יודעים מה זה "להתמודד".

"להתמודד" פירושו: אדם מודד את עצמו, את כוחותיו וכישורנותיו, בהשוואה לכוחו ולכישורו של חברו או יריבו, או על פי המידה של תפקיד מסוים.

נבון מתמודד עם פרס, או פרס מתמודד עם שמיר. או ב. ש. מ. י. ר. שליוס היו רוצים להתמודד עם המשימות (או עם הפיתויים) הכרוכים במשרת ראש-הממשלה.

בוודאי, אפשר גם להתמודד מול. אבל זה דבר אחר. למשל: נבון מתמודד עם פרס מול רבין. כלומר: בשעה שנבון ופרס מתקוטטים, רבין עומד מן הצד ומחכה, כדי לראות מי יהיה המנצח.

פצצת נפאלם בכנסת

חליפת-המיכתבים הישירה היחידה שהיתה לי אי פעם עם משה דיין נגעה למילה.

זה היה במאי 1968, כשישני היה עדיין שר-ביטחון טרי יחסית. הוא עמד על רוכן הכנסת והשיב לשאלות. בין השאר דיבר על "נפאלם".

לא יכולתי להתאפק ושלחתי לו פתק: "שאלתה נוספת: 'כב' שרה-ביטחון, למה אומר 'כב' השר נפאלם, כשהוא יודע שזה נפאלם'?"

על כך השיב לי על אותו פתק: "אתה צורק, אבל בסלאנג של צה"ל השתרש הביטוי נפאלם (ובמילעל) — אולי בגלל הקלות בכינוי, ואני מבטא זאת כמקובל היום בצה"ל. מר".

נפאלם הוא קיצור של שני הסודות המעורבים בנשק מחרוד זה: נפאלאין ושמן הקוקוס הצומח על רקל (פאלם).

אין זו המילה הזרה היחידה המשתבשת בדיבור היומיומי. מכיוון שרוב-רובם של היש ראלים, "בייחוד הצעירים, נתי קלים במילים כאלה רק בכתב עברי, ללא תנועות, אין להם כל אפשרות לדעת איך מבטאים את המילים הלועזיות.

כך אפשר לשמוע מפי קציי נים בכירים על "הדוקטרינה" של צה"ל, כאילו הומצאה תורה זו על-ידי דוקטורים (מדע לא "פרופסוריה"). הכל מדרברים על סקופ, כאילו היה שייד למישפחת הטלסקופ ונסינסמס קופ. מדרברים על "אורגניל", כ אילו היה זה עניין של אור, וכן

הלאה. מדרברים כך, ואחר כך גם כותבים כך. הכל מדרברים על "קונסוליום" של רופאים לדין במצבו של חולה, כאילו היתה זאת אסיפה של קונסולים, ושמת' פעם כמו אוני את הרב שלמה גורן מדרב על "פוסט מורטום".

זה רע לא רק מפני שזה מכתיב את הדובר כבור, ומפקיר אותו ללעג של יודעי-דבר, אלא גם מפני שהוא משבש את מקור המילה. "דוקטרינה" קשורה רק בעקיפין בדוקטור, כי שתי המילים נגזרות מן הפועל הלאטיני "דוקרה", שפירושו ללמד. "סקופ" ("ו"ו שרוקה) הוא, במקורו, את-הפירה קצרי-ידית, ובסלאנג העיתונאי הוא מציין ידיעה סנסציונית, שכאילו נחפרה מן האדמה.

"אורגניל" לא מן המילה הלאטינית. "אורגנו", מקור. כל השיבושים האלה מעצבנים אותי, בייחוד כשהם מופיעים בכתב. אך לאחרונה מרתק אותי דווקא תהליך היווצרותם. כאשר ציבור שלם משבש מילה, אין ספק שפועל כאן תהליך בלתי-רמזע של התאמת מילה וזה לחוקיות הצלילית של השפה העברית.

"אורגניל" מקצר את המילה בהברה אחת, והרי השפה העברית שונאת מילים ארוכות. נפאלם מתגלגל מן הלשון העברית ביתר קלות מאשר נפאלם.

אולי יתבונן מישו באחת האוניברסיטות עבודת דוקטוראט (ולא דוקטוריה) על כך?

דיין

מופעלות עתה כלפי יהודים וערבים כאחד, כמעט בלי הפלייה, כל עוד אינם רתיים.

מצב זה היה צריך לדכא את כולנו עד עפר. במדינה שלנו, בשמנו, נחקרים אנשים במכות ובעינויים. משמע, כולנו נושאים באחריות לכך. ושותקים. בעלי-המצפון, והמתיימרים להיות בעלי-מצפון.

אך מלבד הצד המוסרי והאנושי, יש לכך גם צד מעשי. גם הוא היה צריך להטריד אותנו מאוד-מאוד.

רובן המכריע של ההרשעות במדינת-ישראל מושגות על סמך ההודאה של הנאשמים. כאשר אדם מודה באשמה קל להרשיעו, ועל אחת כמה וכמה כאשר שיחור את המעשה לעיני מצלמות המיטרה.

אך במדינה שבה נוהגים החוקרים להפעיל רד-קבע שיטה של מכות ועינויים — איזה ערך יש להודאה? איזה ערך יכול ככלל להיות לה? העציר המצוי, שנשבר בתא העינויים, יודה בכל

דבר שמבקשים ממנו, ואף יציג את המעשה בשיחזור מבויים. כך מצטרפת מועקה למועקה. כאשר המיטרה מודיעה כי חמישה ערבים הורו ברצח הילד דני כץ, בלי שמץ של מניע סביר — איך אני יכול להאמין? אני מניח שבנתאים מסוימים הייתי גם אני מודה ברצח הילד דני כץ. כל אדם מודה לבסוף — הדבר תלוי רק בחומרת העינויים.

כמה אנשים — יהודים וערבים, "ביטחוניים" ופוליטיים — יושבים בשעה זו בכלא, אחרי שנרשפו לתקופות-מאסר ארוכות על סמך "הודאות" שהושגו בדרכי זו?

זהו הרס מערכת-המישפט. אי-התגובה על דוח אמנסטי היא שעוריה. שתיקתם של ציבור השופטים, אירגוני המיפוטנים, המיפוטנים, אירגונים רתיים ואירגונים אחרים וועקת לשמיים.

תחת לעסוק בהופעת-הקירקס הקרויה על שמו של אסף חפץ, היה מוטב למיטרת-ישראל ולמפכ"ל שלה (איני רוצה אף להזכיר את שריהפנים, מלך הציניקאים, בעל הלשון הנופלת על לשון) לטפל בטיהור יסודי של המוסד המופקד בדיחה.

מיטרת-עינויים היא מיטרה גרועה, והדבר מוכרח להקריב אותה מכפנים, כמו סרטן בגוף החי.

צלבים מן המערב הכרוע

הצלבים ישבו בארץ במשך מאתיים שנה. היו שם "צברים" בני הדרו השמיני והתשיעי. רבים מהם דיברו ערבית, רובם התלבשו כערבים והתנהגו כערבים. כמרים שבאו מן המערב לביכור הדועזעו לא פעם למראה הצברים האלה, והביעו בכתביהם תרעומת על אורח-החיים המיוזחי של חלוצים אלה של העולם המערבי.

מרוע לא הצליחו הצברים הוותיקים האלה, בני המיזרח, להגיע לשלוש-קבע עם סביבתם מרוע היו כל ההסכמים שלהם עם המושלים המוסלמיים — והיו להם כמה וכמה הסכמי קמפ-דייוויד כאלה, בעיקר עם שליטי רמשק — בני חלוף.

היו לכך הרבה סיבות, עמוקות ופחות-עמוקות. אך אחת הסיבות החשובות היתה: שבכל פעם כאשר נרגעה החברה הצלבנית והיתה מוכנה להסתדר עם סביבתה, בא גל חדש של עולים חדשים מן המערב, והפך את הקערה על פיה.

החדשים באו לארץ כדי להילחם בכופרים ולהרחיב את שילטון הצלב בארץ הקודש. חלקם היו קנאים רתיים, אחווי הטיטון הקדוש, שכל מחשבה על שלום עם המוסלמים עוררה בהם חלחלה. האחרים היו הרפתקנים תאווי-צע, לרוב בנים צעירים של אצילים מערביים. שלא יכלו לרשת את אחוזות אבותיהם, ועל כן ביקשו לרכוש לעצמם, בדם ואש, אחוזות חדשות במזרח, על חשבון המוסלמים. היה להם עניין מוחשי מאוד בהמשך המילחמה.

כאשר אלה השיגו את שלהם, התיישבו והיו מוכנים לחיות בשלום עם המוסלמים — בא גל חדש של קנאים מטורפים או הרפתקנים רעבים, וחזור חלילה.

ייגאל דיין התלונן על סידרת-הטלוויזיה מצדה, שהציגה את הרומאים באור חיובי מדי, ואת היהודים באור נלעג. לדבריו, נבע הדבר מן הליהוק: פיטר אוטול הרומאי הוא שחקן יותר טוב לאין שיעור מאשר פיטר שטראוס היהודי. הכניסו לזירה מתאגרף בעל מישקל-כבד ומתאגרף בעל מישקל-נוצה.

אך חוששני שיש סיבה עמוקה יותר לתגובת הציבור בישראל. בסידרה לבשו היהודים בגדים ערביים, אף שאין איש יודע איך בדיוק התלבשו היהודים בסוף ימי הבית השני. לבושם של הרומאים ידוע היטב, כי הם ראו להנציחו בפסלים ללא-ספור.

מפיקי הסידרה העלו בה לא רצו, כנראה, להמציא לבוש רמיוני, ועל כן הלבישו את היהודים של אז ככפריים ערביים בניימינו.

כנוצה מכך נראו היהודים בסידרה, אחינו גיבורי-ההילה, כחבורה של ערבים פרוצים, מחבלים, אש-פיסטים, מידי אכזבים באוטובוסים רומאיים.

אויטרוסו הם היו מניפים על מצדה את דגל-אש"ף.

ואילו הרומאים היו אנשים כלכבנו. הגיוניים כאלה. שקולים. ארוניים אמיתיים. בדיוק כפי שאנחנו מתארים לעצמנו את המושל הישראלי הנאור ברמאללה או בחבורו.

אין זו אשמתם של המפיקים. הם יכלו, כמובן, לתאר את מגיני-מצדה ברמותם של לוחמי-שירור צרפתיים או גיבורי המהפכה האמריקאית. אך ברגע שהטביעו עליהם תו מיוזחי, העניין היה אבוד. הישראלי המצוי רוצה לזהות את עצמו עם המערב, עם השילטון, עם האימפריה — ולא עם אספסוף מיוזחי, עושה-צרות, אש-פיסטי.

זוהי האמת הפשוטה: למרות כל מה שנלמד בבתי-הספר הישראלי המצוי של 1984 מודה במאכן זה עם הרומאים, ולא עם אלעזר בן-יאיר וחבורתו.

הבחור מן המוסיאון

תחילה לא היכרתי אותו. ואז נזכרתי. זה היה בשיא המצור על ביירות, שבועיים-שלושה אחרי שחציתי את הקווים. החלטתי לסייר הפעם לאורך הקו, ובמשך כמה שעות עברתי מקצה אל קצה — משפת-הים ליד נמל-התעופה ועד לשפת-הים בנמל. ענת סרגוסטי היתה עימי וצילמה.

ליד מעבר המוסיאון, שהיה אז קרה-חזית, נתקלתי בקצין צעיר, סרן, שפיקד על אנשי-השריון שגזירה זו. הוא הכיר את ענת והתנדב לשמש כמדריר שלנו. בתנאי שלא נזכיר את שמו ולא נצלם אותו. הסתבר לי שהוא איש-מילואים, סטודנט למדעי הטבע במיקצועו.

במשך כשעתיים קיפצנו אחריו ררך חצרות אחוריות, וחלנו במקומות חשופים, טיפסנו לעמדות-מצפת, שוחחנו עם החיילים. שתינו עארק עם קבוצה של חיילים לבנוניים (שנשאו מאחור). התפעלתי מן הבחור. הוא היה חריף-פה. היה לו ביטחון-עצמי מובן-מאליו, סמכותיות ללא שחצנות. הוא דיבר על האויב בלשון עניינית, בלי שינאה. בנימה של הערכה. עם אנשי הצבא הלבנוני נשא ונתן בכישרון ריפולומטי טיבעי, אף שלא היתה לו כמעט שפה משותפת עימם.

הוא היה בחור כלכבי. אחרי שעתיים עימו, באווירת הסכנה של הקו הראשון, כטחתי בו לגמרי. אף שיכול היה להיות בני, התייחסתי אליו כאל אדם מבוגר.

מרוע נזכרתי בו: מפני שהלכתי השבוע להצגת סרט ישראלי. האולם היה מלא באנשי-קולנוע, צעירים נוהמים וכל מיני אמנים. אחד מהם, בחור צעיר בעל שערות פרוצות, אמר לי: "היי, זוכר אותי?"

תהיתי. הפנים נראו לי מוכרות. ולפתע איתרתי אותו בויכרונות: זה היה הסרן מן המוסיאון. הקצין הבוסח בעצמו, המבוגר מכפי גילו, השופע חוש-אחריות, נראה עתה ככל צעיר אחר, סטודנט חייכני.

כל עוד שהצבא מורכב מאנשים כמותו, אין מה לדאוג.

גם אני מודה

קהל הצופים בקירקס הישראלי זקוק לגירוי חדש בכל יום, ועל כן מתחלפים המיספרים בזירה בקצב מסחרר. אין זמן לחשוב על שום מאורע, כי לפני שמגיעים לכך בא המאורע הבא, ומסיח את הדעת.

לולא כן, אי-אפשר היה לעבור בשתיקה על הרוח של אירגון אמנסטי, שקבע כי בישראל נהוגה עתה שיטת-קבע של עינויים ומכות, כדי לשחטט מאסירים הורדות.

אמנסטי הוא אירגון בעל יוקרה אדירה בעולם, ואין איש המפקפק בחוש-האחריות שלו. כאשר הוא מצרף את ישראל לרשימה הארוכה והמדכאת של מדינות הנוקטות שיטות של עינויים, יש לקבל זאת באישור סופי.

אירגון זה מקדיש את כל מאמציו לאסירים פוליטיים, ועל כן דיבר הרוח בעיקר על האסירים הערביים בישראל ובשטחים הכבושים. אך אנחנו יודעים כי מיהגים נתעבים אלה פשטו מזמן מן השטחים הכבושים אל תוך ישראל, וכי שיטות-החקירה האלה

אוטול